

EAL 100

ruumiprobleemi kerkimisel. Olgu see siis Estonia juurdeehitus, jalgpallihalli asukoht memoriaali lähedal, Rail Balticu trass, kasti pistetud Joala kuju, Tallinna haigla või Süku asukoht. Liit võiks olla pigem esimeste kui viimaste seas, kes oma arvamuse välja ütleb.

Indulgents

Eks eredamalt jää meelde ikka need hetked, kui miski läks viltu. Üldjuhul, arvan, suutsin jääda vähemalt väliselt rahulikult ja konstruktiivselt juhiks, aga oli paar korda, mil kops ka korralikult üle maksa läks ja keel hammaste taha pidama ei jäänud. Üks selline juhus oli toonase kultuuriministri Raivo Palmaru juures kui käis arutelu Sakala keskuse üle. Olime jõudnud punkti, kus arhitektuurivõistluse tulemusena oli välja valitud Allianss Arhitektide projekt, kuid arendaja tahtis võistlustulemusest loobuda ja tuli lagedale ühe Inglise firma tehtud üsna veidra kavandiga. Liidu sõnum oli, et sellise käiguga rikutakse lepingutingimusi, sest müügilepingusse oli sisse kirjutatud arhitektuurivõistluse nõue. Kummalisel kombel leidis aga minister nagu ka arendaja, et nõue on täidetud, sest võistlus ju toimus. Vaevalt olin suu lahti saanud, kui Palmaru ärritus ja käratas, et teie, Mutso, ärge enam Sakala nime suhu võtke, sest teil on siin mängus oma erahuvid! Selle väite taga oli paari päeva eest riigikogus Evelyn Sepa ette kantud vandenõuteooria, et Mutso tahtvat Sakala keskuse asemele oma huvides hotelli rajada. Kogu see lugu oli nii absurdne, et mul polnud hetkekski tunnet, et keegi võiks sellist jama tõsiselt võtta, aga – võta näpust! Nagu teada, lõppes Sakala keskuse saaga sellega, et arendajast sai Keskerakonna liige, vana hoone lammutati ja asemele ehitati uus, mitte võiduprojekti järgi, aga õnneks ka mitte inglase Frank Gehri paroodia alusel.

Kõige valusamad olid tegelikult hetked, kui konflikt tekkis liidu sees. Seda ei juhtunud õnneks tihti. Üks selline leidis aset seoses IX Veneetsia arhitektuuribiennaalile minekuga. Liit viis läbi võistluse, et leida sobiv projekt, pani kokku žürii, mille esimees oli liidu juht, aga kui žürii valis Veneetsiasse noore sisearhitekti Kristjan Holmi kuivkäimla-arhitektuuri idee, mida Veneetsias pidi esindama arhitekt Agu Külma ehitatud hobupeldik, leidsid mõned konservatiivsemad arhitektid eestseisuses, et see ei lähe mitte. Tuli ettepanek end Veneetsia projektist üldse taandada, keegi pakkus, et saadame sinna parem meie eramajad jne. Mis seal salata, nii žürii kui ka liidu esimehena tekkis mul korraks tahtmine üks jalaga enda järel kinni lüüa. Sellest aga, kuidas hobupeldik tookord Kabli rannast Veneetsiasse jõudis, võiks omaette loo kirjutada. Lõpptulemusena sai

Sakala keskuse lammutamise plaan tõi tänavale protestima sadu arhitektuuriasjatundjaid ja huvilisi. Vaatamata sellele läks Raine Karbi hoone 2007. aastal kaduviku teed ning selle asemele kerkis Solarise keskus.

Reio Avaste

see seal ootamatult suure tähelepanu osaliseks. Kui kodumaalt tuli nii pilke kui kriitikanooli, siis näiteks inglased valisid selle lausa kümne parema ekspositsiooni hulka ja merelt randa uhitud laudadest hobupeldik jõudis üle maailma arhitektuuri-ajakirjadesse.

Teine veelgi ebameeldivam konflikt lahvas seoses Eesti Rahva Muuseumi uue hoone arhitektuurivõistlusega. Rahvusvahelise žürii välja valitud projekti häbimärgistas arhitektuurimuseumi direktress juba enne ametlikku tulemuste väljakuulutamist. Kurjakuulitava pealkirja „Abielluda vägistajaga“ all teatas Karin Hallas-Murula, kes oli võistluse ekspertgrupis, et võidutööks valiti projekt, mida ei saa ega tohi ehitada tulevaseks rahvusmuuseumiks. Pean tunnistama, et sellised oma valdkonna inimeste alatud käigud on alati kõige ebameeldivamad, tõmbavad alla valdkonna maine ja tekitavad umbusaldust. Välise vaenlasega piike murda on lihtne, kui seljatagune on piisavalt tugev. Selles mõttes meeldis mulle palju rohkem aeg, kui olin aseesimees Ülar Margi juhitud liidus. Indrek Allmann oli teine aseesimees ja tundus, et selle kolmikuga võib läbi purjetada mis tahes tormist. Isegi Kalev Kallo oma arhitektide-terroristide jutuga tundus pigem naljaka vahepalana.

Vellevo alustatud aastavahetuspide sari jätkus ka minu esimeheks

oleku ajal. Sellesse kaasati kõik loomeliidud ja pärast üsna pöörast pidu pooleliolevas Viru keskus, kus garderoob külaliste riiete all kokku kukkus, liitude esimehed baaris teenindasid, Rein Rannap oma tiibklaveri kohale tõi ja Jaan Elken tema etteaste „tuksi keeras,“ jätkus loomeliitude juhtide suhtlus ja moodustati loomeliitude seltsing. Käisime regulaarselt koos, kui oli vaja, panime seljad kokku ja tegime ühisavaldusi. Näiteks Sakala kaitseks astusid arhitektide selja taha ka teised loomeliidud. Kahjuks hiljem, kui juhid vahetusid, seltsingu tegevus vaibus.

Siinkohal väike torge tänapäeva: kui etendusasutused tegid avalduse kultuuriministri küsimuses, siis oleksid võinud sõna võtta ka teised loomeliidud. Tean, et nii mõnelgi on olnud minister Anneli Otiga kontakti saamisega probleeme. Võrdluseks: kui 2013. aasta nn Sirbi skandaalis tuli välja, et kultuuriminister Lang valetas avalikkusele, tulid kõik loomeliidud kokku ja viisid ministri tagasiastumiseni. Arhitektidele ei olnud see taktikaliselt sugugi hea käik. Peeter Pere, kes juhtis tol ajal arhitektide liitu, on hiljem tunnistanud, et Langi lahkumisega kadus ka lootus luua riigiarhitekti ametikoht. Seda puudujääki ei ole suudetud siiani kõrvaldada.

Päris mitmel korral on küsitud, et kuidas liidu esimesesse naiseseimehesse

suhtuti. Siinkohal pean ma küll ütlema, et eesti arhitektide seas, mulle tundub, mingit vahet ei ole. Meil on olnud alati palju tugevaid naisarhitekte ja viimased šovinistlikud märkused on jäänud ülikooliaega. Küll aga imestati mu positsiooni üle tihti välismaal, eriti lõuna pool, Itaalias näiteks. Õeldi kohe otse, et Itaalias ei tuleks selline asi kõne allagi, et noor naine juhik arhitektide liitu – ikka vana mees peab olema! Loodetavasti on ka seal olukord praeguseks muutunud. Meenub ka kord, kui liitu külastasid Inglismaa arhitektide liidu esindajad – nemadki pöördusid pigem meessoost aseesimeeste poole. Tookord oli mul selle üle ainult hea meel, sest mõlemad olid šotlased ja nende inglise keelest ei suutnud ma esimese pooltunni jooksul isegi sidesõnu tuvastada.

Kaks aastat ei ole pikk aeg, aga ühiskonna silmis annab liidu juhi ametipost nagu indulgentsi: kui oma valdkonna inimesed on sind usaldanud, siis ei kipu ka teised kahtlema.

Margit Mutso oli EALi president aastatel 2004–2005.

„EAL 100!“ on rubriik, millega Sirp tähistab Eesti Arhitektide Liidu juubelit. Oktoobrikuu jooksul mõtisklevad arhitektuuri ja liidu käekäigu üle arhitektide liidu endised pealikud.